

Банк-молия академияси магистранти

Моҳирабону Тўрабекова

Аннотация. Солиққа тортиш тизимида олиб борилаётган ислохотларнинг муҳим йўналишларидан бири кичик бизнес субъектларини солиққа тортиш механизмини такомиллаштириш ҳисобланади..Ушбу мақолада кичик бизнес субъектларига қўлланиладиган айланмадан олинadиган солиқнинг иқтисодий моҳияти, солиқга тортиладиган база ва солиқни ҳиоблаш усули кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: айланмадан олинadиган солиқ, солиқ тўловчи, солиқ базаси, даромад сўлиғИ, мулк солиғи.

Кириш. Корхоналарда айланмадан олинadиган солиқ, иқтисодиётимизнинг муҳим таркибий қисми ҳисобланади.Айланмадан олинadиган солиқ тўловчилар ягона солиқ тўловчиси деб ҳам аталади,бунинг сабаби сўлиқ толовчи фақат ҳисобида айланган пул миқдорининг фоиз улушида ягона солиқни тўлайди яни қўшилган қиймат солиғи ва фойда солиғини тўламайди.Ушбу солиқ тизими, корхоналар фаолиятининг самарадорлигини ошириш ва давлат бюджетига маблағ йиғишда асосий восита сифатида хизмат қилади.

Солиқ толовчилар ихтиёрий тартибда АОСни қатий белгиланган суммада толашни танлаши мумкин. Ушбу ставкалар йилига қуйидаги миқдорларда белгиланди жами даромади 500 млн сўмдан ошмаган солиқ толовчилар учун йилига 25 млн сом жами даромади 500 млн сўмдан ошган солиқ толовчилар учун йилига 34 млн сом.Қатий белгиланган миқдорда АОС толовчилар ушбу солиқ ва дивидендлар коринишидаги даромадлар бойича солиқ ҳисоботларини тақдим этиш мажбуриятидан озод қилинади. Солиқ кодекси 470-прим 1-модда Айланмадан олинadиган солиқни қатий

белгиланган солиқ ставкаси бойича толайдиган тадбиркорлик субъектлари йиллик молиявий ҳисоботларни солиқ органларига топшириш мажбуриятдан озод этилади.

Ихтиёрий равишда умумбелгиланган солиқ(ҚҚС ва фойда солиғи) тўлашга ўтган солиқ тўловчи айланма ҳажми камайганлиги сабабли АОС тўлашга ўтиш. Солиқ кодексининг 462-моддасига асосан, умумбелгиланган солиқларни ҚҚС ва фойда солиғи толашга ихтиёрий равишда отган солиқ толовчилар башарти жорий солиқ даври якунлари бойича жами даромадлари 1 млрд сомдан ошмаган болса, айланмадан олинадиган солиқни толашга камида 12 ойдан кейин қайта отишга ҳақли.

Асосий восита сотилганда электрон ҳисобварағ фактурани расмийлаштириш тартиби қандай бўлади. Асосий восита сотилганда айланмадан солиқ солиш базасига фақат сотишдан олинган даромад қошилади, сотиш қиймати эмас. Айланмадан олинадиган солиқ бойича солиқ солинадиган базани аниқлашда жами даромад таркибига асосий воситаларни сотишдан олинган даромад фойда киритилади.Айланмадан олинадиган солиқнинг базавий фоиз ставкаси 4% этиб белгиланган. Бу ставка, Ўзбекистонда амал қилувчи солиқ сиёсати доирасида, айланмадан олинадиган солиқ тўловчилари учун қўлланилади. Шунингдек, ҳудуд ва фаолият турига қараб, 1%дан 3%гача бўлган пасайтирилган ставкалар ҳам мавжуд бўлиб, бу кичик бизнес субъектларига қўшимча енгилликлар яратиш мақсадида жорий этилган. Айланмадан олинадиган солиқнинг иқтисодий моҳияти: Айланмадан олинадиган солиқ, корхонанинг умумий айланмасидан олинадиган, лекин унинг даромадига боғлиқ бўлмаган солиқдир. Бу солиқ тури, корхонанинг иқтисодий фаолиятини рағбатлантириш ва кичик бизнес субъектларини қўллаб-қувватлаш мақсадида жорий этилган.

Солиқ тўловчилари: Солиқ тўловчилари, асосан, микрофирмалар ва кичик корхоналар ҳисобланади. Улар, соддалаштирилган солиқ режимдан фойдаланиш имкониятига эга бўлиб, бу уларнинг рақобатбардошлигини оширишга ёрдам беради.

Солиқ солиш объекти ва солиқ базаси: Солиқ солиш объекти, корхонанинг даромадлари ёки фойдаси бўлиши мумкин, ва солиқ базаси бу даромад ёки фойданинг маълум бир қисмидир. Солиқ ставкалари эса, солиқ солинадиган суммани аниқлаш учун қўлланилади.

Солиқ ставкалари ва солиқни ҳисоблаб чиқариш: Солиқ ставкалари, турли хил омилларга кўра белгиланади ва бу ставкалар корхонанинг солиқ мажбуриятларини аниқ белгилашда муҳим роль ўйнайди. Солиқни ҳисоблаб чиқариш эса, корхонанинг молиявий ҳисоботларига асосланади.

Солиқни ҳисоблаб чиқариш, солиқ ҳисоботларини тақдим этиш ва солиқни тўлаш тартиби:

Солиқни ҳисоблаб чиқариш, корхонанинг молиявий ҳисоботларига асосланади.

Солиқ ҳисоботларини тақдим этиш ва солиқни тўлаш тартиби, солиқ органларининг талабларига мувофиқ амалга оширилади.

Ўзбекистонда қатъий белгиланган суммада айланмадан олинадиган солиқ Товар ва хизмат ишлаб чиқарувчи ва бошқа юридик шахслар қатъий белгиланган солиқни танлаши мумкин. Унинг миқдори даромад даражасидан келиб чиқиб фарқланади: 500 млн.гача йилига 25 млн. сўм 500 млн.дан ортиқ, бироқ 1 млрд.дан кам йилига 34 млн. сўм Қатъий белгиланган йиллик тўлов ҳар ой бир хил қисмларда тўланади. Бундан ташқари, ушбу тоифадаги солиқ тўловчилар бухгалтерия ҳисоби юритишдан озод этилган, шунингдек, ҳеч қандай ҳисобот тайёрлаши шарт эмас.

Фойда солиғи ва ҚҚС тўловчи корхоналар СК 462-моддаси иккинчи қисмига мувофиқ, қуйидаги икки шартга амал қилинганда айланмадан олинадиган солиқни тўлашга ўтишлари мумкин: Ўтган йил учун умумий даромад – миллиарддан ортиқ эмас; Улар СК 461-моддаси иккинчи қисмида назарда тутилган умумқабул қилинган солиқлар мажбурий тўловчилари ҳисобланмайди. ДИҚҚАТ! Айланмадан олинадиган солиқни тўлашга ўтиш келаси йил бошидан бошланади. Бунинг учун махсус шаклда тузилган

хабарнома ДСҚ сайтидаги шахсий кабинет орқали юборилади – шаклни айланмадан олинадиган солиқ ҳисоботлари таркибида топиш мумкин.

Хулоса. Хулоса қилиб айтганда айланмадан олинадиган солиқ, корхоналарнинг иқтисодий фаолиятини тартибга солиш ва давлат бюджетига маблағ йиғишда муҳим аҳамиятга эга. Ушбу солиқ тизими, корхоналар учун аниқ ва адолатли солиқ юки яратишга ёрдам беради ва уларнинг иқтисодиётдаги ўрни ва аҳамиятини оширишга хизмат қилади. Шунингдек айланмадан олинадиган солиқ ҳисоблаш учун осонлиги ва даромадга алоқадор бўлмаганлиги сабабли солиқ тўловчилар учун кўплаб қулайликлар туғдиради ва солиқ органи учун ҳам енгиллик яратади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. A.V.Muxametov. B.Matrasulov.G.Turayeva T.:Buxgalteriya hisobi darslik. Ziyo nashr. 2023.-347 b
2. Turayeva, G., Sherxonov, A., Abduhalilov, A., Xusanov, X., & Rahmonqulov, H. (2023). SOLIQLAR VA BOSHQA MAJBURIY TO'LOVLAR TASNIFI, TURLARI HAMDA HISOBGA OLISH VAZIFALARI. *Наука и технология в современном мире*, 2(14), 46-48.
3. Madinabonu, A., Nurjahon, N., & Mehriniso, M. (2023, April). BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY STANDARTI. In " *Conference on Universal Science Research 2023*" (Vol. 1, No. 4, pp. 93-95).
4. Мухаметов, А., Абдувахидов, А., Матрасулов, Б., & Саматкулов, М. (2021). ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ХАРАЖАТЛАРИНИ ТУРКУМЛАШ ВА УЛАРНИНГ ҲИСОБИ. *Iqtisodiyot va ta'lim*, (5), 351-358.
5. Muxametov, A., Matrasulov, B., Chorshanbiyev, U., & Abduvoxidov, A. (2024). QAYTA IJARAGA OLISH UCHUN ASOSIY VOSITALARNI SOTISH HISOBI. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 2(2), 182-191.
6. Sharipova, S., & Xalimova, F. (2024). ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING A LANGUAGE IN THE CLASSROOM AND THEIR SOLUTIONS. *Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit*, 133-135. <https://doi.org/10.2024/41yemx68>

7. Рахматуллаева, Ф., & Шаробиддинов, А. (2023). YALPI HUDUDIY MAHSULOT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO ‘LLARI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(S/4), 140-146.
8. qizi To‘yeva, M. S. (2022, November). YANGI O ‘ZBEKISTON ORIFA AYOLLARI VA G ‘ARB AYOLLARINING JAMIYATDAGI MAVQEYI VA ULARNING HUQUQLARI. In INTERNATIONAL CONFERENCES (Vol. 1, No. 2, pp. 74-81).
9. Alavutdinova, N., & Ergasheva, L. (2024). COMMUNICATIVE CHARACTERISTICS OF TEACHING THE UZBEK LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 3(B1), 29-34.
10. Sharipova, S. (2023). THE ROLE OF COACHING TECHNOLOGY IN THE DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING AND ABILITIES OF ADULTS IN LANGUAGE LEARNING PROCESS. Solution of social problems in management and economy, 2(13), 5-12.